

חוק הגיוס לחרדים

התייחסות לעקרונות שר הביטחון

עמדת המכון הישראלי לדמוקרטיה הינה שכלל המיועדים לשירות ביטחון (המלש"בים) החרדים אמורים להתייצב לשירות צבאי בגיל צעיר וכי ישללו הטבות ויטלו סנקציות אישיות על מי שלא יתייצב, למעט קבוצת עילויים מצומצמת שתקבל פטור משירות.

עקרונות שר הביטחון ישראל כץ שהוצגו בוועדת החוץ והביטחון (14.1.25) הינם כלליים מדי ואינם ברורים דיים. מצד אחד, הם קובעים יעדי גיוס ולא חובת גיוס, ומצד שני מטילים סנקציות אישיות במקרה של אי עמידה ביעדים; הם לא עונים על צרכי הביטחון ועל יכולת הקליטה של צה"ל; וההגדרה של מי נחשב חרדי נותרה רחבה מדי. בטבלה להלן יוצגו הבעיות וסימני השאלה העולים ממתווה שר הביטחון ביחס לנושאי החוק השונים לצורך בירור מעמיק של מתווה השר.

התייחסות המכון הישראלי לדמוקרטיה	עקרונות שר הביטחון
בהיעדר חובת גיוס לפרט לא ניתן ליצר מערך תמריצים וסנקציות למי שלא מתגייס, וכתוצאה מכך מספר המתגייסים לא צפוי לעלות.	חובת הגיוס אין חובת גיוס לפרט
המספרים המוצעים לשנים הקרובות מהווים אחוזים בודדים מכלל המלש"בים, שמונים כיום כ-90,000 מלש"בים חרדים. שר הביטחון מדבר על 50% ממחזור הגיוס בעוד 7 שנים, שהם 9,000 מלש"בים חרדים, אולם מתעלם מכל אלה שכבר מיועדים לשירות ביטחון. יתר על כן, המודל שהציג שר הביטחון אמור להתאזן רק בשנת 2032, אבל צורכי הביטחון הינם מיידיים ודוחקים. צה"ל הודיע שיוכל לגייס מחזור גיוס חרדי שלם החל מעוד שנה וחצי (יולי 2026), מדוע להימנע מכך?	יעדי גיוס 4,800 מתגייסים בשנת הגיוס הנוכחית, 5,700 בשנת הגיוס 2025 ומשם מתווה עולה עד ל-50% ממחזור גיוס בשנת 2032
<u>העקרון</u> מנוסח באופן כללי מאוד. האם סנקציה כוללת על תקציב הישיבות פירושה ביטול התקציב או חלקו? אילו סנקציות אישיות ייכללו על כלל המלש"בים חוץ מסבסוד מעונות יום? שלילת הטבות ייחודיות בדירוג? ביטול מעמד בן ישיבה בביטוח הלאומי? ביטול זכאות למלגות? ביטול העדפה מתקנת בתעסוקה? האם ימשיכו לחול הסנקציות שחלות כיום על משתמטים ובמסגרתן עיכוב יציאה מהארץ ופקודת מעצר?	סנקציות במקרה של אי עמידה ביעדים סנקציות כוללות על תקציב הישיבות
<u>תחולת הסנקציות</u> אינה ברורה, האם הסנקציות יחולו באופן מיידי, במקרה שלא יעמדו ביעדים הראשונים של 4,800 מתגייסים, היינו כבר בקיץ 2025? אם יחולו מאוחר יותר מתווה הסנקציות יהפוך לאות מתה. האם ניתן להטיל סנקציות על מי שלא נקרא לשירות בצו גיוס מפורש (המלש"בים שדחיית השירות שלהם פגה)? באיזו עילה? האם במקרה שלא יעמדו ביעדים ייקראו כל המלש"בים החרדים לשירות ואז יוטלו עליהם הסנקציות?	סנקציות אישיות על כלל המלש"בים החרדים סנקציות אישיות על כלל המלש"בים החרדים
ההצעה מנציחה מצב בעייתי בו עשרות אלפי חרדים "כלואים" בישיבות עד גיל 26 ולא יכולים לצאת לעבוד מפאת החשש שייקראו לצבא. יתר על כן, צורכי הצבא הינם לשירות משמעותי בגיל צעיר וחרדים שיגיעו בגיל מבוגר, אחרי שהפכו להורים, לא יענו על צרכים אילו. גם במקרה שבו מציבים יעדי גיוס, גיל הפטור צריך להיות נמוך לאין ערוך מן הגיל המוצע.	גיל הפטור גיל הפטור יהיה 26

בעניין השירות האזרחי, הצעת שר הביטחון להתמקדות בגיוס לצבא הינה נכונה. ככלל, אנו סבורים שבעת הזו יש לקיים רק את השירות האזרחי-בטחוני ולבטל את השירות האזרחי-חברתי.

אך ישנן שתי סוגיות שאינן זוכות להתייחסות בעקרונות שהציג השר:

- מיהו חרדי: ההגדרה מרחיבה וכוללת גם צעירים שלמדו שנתיים במוסד חרדי וכיום אינם חרדים (70% מן ה"חרדים" המשרתים בצה"ל אינם מגדירים את עצמם ככאלה כבר בשעת גיוסם). גם במתווה יעדי גיוס יש לספור רק צעירים שסיימו מסלול לימוד חרדי בגיל תיכון ואשר פונים למסלול שירות חרדי בצה"ל.
- עיגון בחוק: לא הובהר האם יעוגנו הסדרי היעדים והסנקציות בחוק או בהחלטת ממשלה. כל מתווה שפרטיו לא יעוגנו בחוק הינו בסיס לשינויים באמצעות שינוי החלטת הממשלה ולפיכך איננו אפקטיבי.

עקרונות חוק הפטור שהציג שר הביטחון לא יביאו להקלה על משרתי ומשרתות הסדיר והמילואים ב-2025 ובשנים הקרובות. החוק אינו משנה את המציאות רבת השנים בה 100% מהצעירים החרדים המעוניינים בכך מקבלים דחיית שירות, המתגלגלת לפטור מוחלט. רק שלילת הטבות, וסנקציות כלכליות, אישיות ומנהליות, שיחולו באופן מיידי על כלל המשתמטים ישנו את התמונה.

1. **מכסות כן, יעדים לא** - מטרת החוק היא להביא לגיוס משמעותי של חרדים. לכן, במקום יעדי גיוס (מצב בו כלל החרדים פטורים משירות למעט מספר יעד כלשהו), קונספט שכשל בעבר, **יש לקבוע חובת גיוס לכל למעט מכסה של מצטיינים** בהיקף של 1,000 חרדים בשנה. לפי הערכות בצה"ל, כבר בשנת 2024 הצבא יכול לגייס 4,800 חרדים, בשנת 2025 המספר יעלה ל-5,700 והחל משנת 2026 צה"ל יוכל לגייס את כלל המחזור. **כל מספר נמוך ממספרים אלה, שאיננו כולל עלייה משמעותית בשנים הקרובות איננו עונה על צרכי צה"ל ועל יכולותיו.**
2. **מיהו חרדי – כיום, גבר "חרדי" מוגדר כצעיר שלמד שנתיים לפחות במוסד חינוך חרדי.** ההגדרה הזו מובילה לכך שבפועל, 70% מן הגברים הנמנים כחרדים ע"י הצבא אינם מגדירים עצמם כחרדים. לכן, **יש לקבוע שרק בוגרי החינוך החרדי שפונים למסגרות חרדיות ייעודיות ייחשבו כחרדים. כך נמנע מצב של ניפוח הנתונים.**
3. **גיל השירות - שירות חרדים לאחר גיל 21 איננו אפקטיבי בשל גיל הנישואין הצעיר שלהם העומד בממוצע על 23 והקושי לשרת שירות משמעותי כנשואים ובעלי משפחות.** שירות בגיל מבוגר גם דוחה את הכניסה לשוק העבודה ובמקרים רבים מונע מן המשרת לעבור הכשרה מקצועית משמעותית לאחר השירות. מניסיון העבר אנו למדים שמספר המתגייסים החרדים שפונים לשירות בגיל מבוגר הינו נמוך מאוד. **לכן, יש לאפשר דחיית שירות עד גיל 20 בלבד.**
4. **משך השירות – אין לאפשר מסלול מקוצר לציבור החרדי (שלב ב') שהתועלת הצבאית ממנו מועטה.** מדובר באפליה בסוגי השירות לעומת אלו המשרתים שירות מלא. **תרומת מסלולים אלו היא בעיקר סמלית, בטח במציאות הביטחונית של היום והדרישה לגיוס כוח אדם משמעותי.** קיומם של מסלולים אלו גם מהווה פתח לתרגילים חשבונאיים ולמדידה בעייתית של משרתים חרדים. ניתן לשקול שירות בן 6 חודשים מעל גיל 23 רק כצעד זמני לשם "ריקון הבריכה".
5. **שירות אזורי - מסלול השירות האזורי לא הצליח להגשים עד היום את הציפיות ממנו, הן ביחס לכמות המשרתים והן ביחס לאיכות השירות.** בולט לרעה השירות בתוך הקהילה, שמידת התרומה שלו ויכולת הפיקוח עליו מוגבלות והוא מהווה פתח להיעדר עשייה אמיתית. מרבית מסגרות השירות האזורי נמשכות שנה וחצי וגם בכך הוא איננו מהווה חלופה שוויונית. לכן לעמדתנו **מסגרת השירות האזורי לחרדים חייבת להיות בתחומים ביטחוניים וכמשך השירות הצבאי. ניתן יהיה לפנות אליה עד גיל 20, ורק בתנאי שהצבא איננו נזקק למועמד.**
6. **סנקציות כלכליות אישיות - ניסיון העבר מלמד שהיעדר סנקציות כלכליות אישיות מביא להיעדר מוטיבציה לעמידה ביעדים. לכן, הסנקציות בחוק לנמנעים מגיוס צריכות להיות מוסדיות (ביטול התקציב לישיבות שאינן מעודדות גיוס), ביטול מעמד (בביטוח לאומי ובמעונות יום), אי מתן סיוע כלכלי, אי מתן הטבות בתחום הדיור והתעסוקה וסנקציות מנהליות הנוגעות ביחס למי שלא מתייצב לשירות.**

נקודות מסקר בנושא – מה עמדות הציבור על גיוס החרדים?

- רק 9% מכלל הציבור היהודי הלא-חרדי תמכו בנובמבר 2024 במצב הנוכחי של אי-גיוס חרדים, לעומת 22% עשרה חודשים קודם לכן. במקביל, שיעור תומכי גיוס חרדים (כולל או מכסות) בכלל הציבור עלה מ-67% בינואר ל-84.5% בנובמבר, כאשר 50% תומכים בגיוס כל הצעירים החרדים למעט מספר מצומצם של מצטיינים ו-34.5% נוספים תומכים במכסות גיוס וסנקציות כלכליות על אי עמידה בהן.
- מהפך בקרב הדתיים הלאומיים: בנובמבר 2024, 72.5% מהדתיים תמכו בפתרון כלשהו (כולל או מכסות) שיכלול גיוס חרדים לצה"ל, שיעור כפול מינואר אז עמד השיעור המקביל על 36.5%. 18% בלבד מהדתיים השלימו עם המצב הנוכחי של אי גיוס חרדים בנובמבר לעומת 44% בינואר. מבין התומכים בגיוס בציבור הדתי, 39.5% הם בעד מכסות גיוס ו-33% בעד גיוס כל הצעירים החרדים, למעט מספר מצומצם של מצטיינים.
- מפילוח לפי הצבעה בבחירות האחרונות עולה כי שיעור מצביעי הליכוד שתמכו בגיוס חרדים זינק במהלך שנת המלחמה מ-52% אשר צידדו בגיוס חרדים לעומת 41% מתנגדים בינואר ל-74.5% תומכים בגיוס חרדים מול 17% מתנגדים בנובמבר האחרון. התמיכה בגיוס חרדים בקרב מצביעי מפלגת הציונות הדתית נסקה מ-51% תומכים לעומת 37% מתנגדים בינואר ל-79% תומכים לעומת 14% מתנגדים בנובמבר 2024.

<<< לסקר המלא

מהו הפתרון הנכון בנוגע לגיוס חרדים לצה"ל? לפי הצבעה בבחירות 2022 (% , יהודים לא-חרדים)²

סך-הכול	לא יודעים	גיוס כל הצעירים החרדים למעט מספר מצומצם של מצטיינים	מכסות גיוס שאי עמידה בהן גוררת סנקציות כלכליות	השארית המצב הנוכחי (מיעוט מהגברים החרדים יתגייסו מבחירה)		
העבודה					ינואר 2024	4
					נובמבר 2024	--
הליכוד					ינואר 2024	41
					נובמבר 2024	17
המחנה הממלכתי					ינואר 2024	14
					נובמבר 2024	2
יש עתיד					ינואר 2024	5
					נובמבר 2024	2
ישראל ביתנו					ינואר 2024	22
					נובמבר 2024	8
ש"ס					ינואר 2024	67
					נובמבר 2024	45.5
הציונות הדתית					ינואר 2024	37
					נובמבר 2024	14

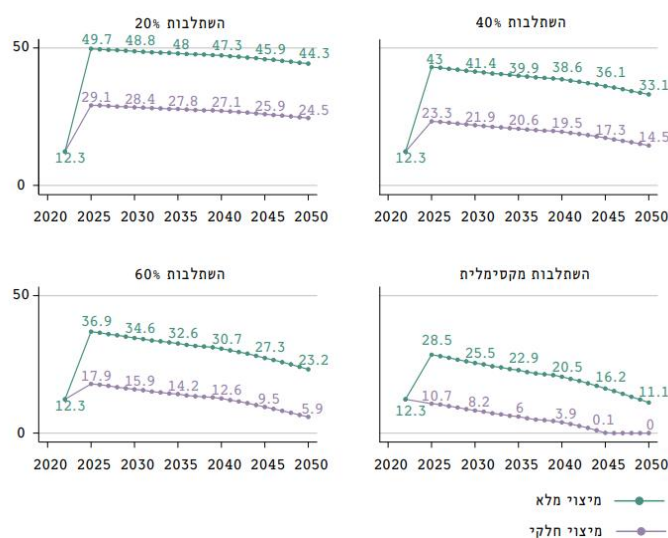
השפעות כלכליות – כמה ימי מילואים ייחסכו במקרה של גיוס חרדים?

תמצית (מתוך [מחקר של המכון](#) שפורסם במאי 2024): הממצאים מראים כי במקרה בו יגויסו חרדים לצבא בהיקפים דומים לאלה של האוכלוסיות המשרתות, הרי שבשנת 2045 לא יידרש עוד הצבא לימי מילואים מבצעיים, למעט שמירה על כשירות. כמו כן, שיעור החיסכון למשק בתרחיש השתלבות מלאה של גברים חרדים יעמוד בשנת 2050 על בין 77% ל-100% מן ההוצאה התקציבית, ובמספרים – על בין 8 ל-10 מיליארד ₪ בשנה.

ביתר פירוט:

- על פי תרחיש המיצוי המלא, שבו יעשה הצבא שימוש בכל ימי המילואים העומדים לרשותו, בהשתלבות של 20% מפרוטנציאל הגיוס החרדי יעמדו ימי המילואים על 50 (במקום 56) בשנת 2025 וירדו עד 44 בשנת 2050.
- בהשתלבות של 40% מהגברים החרדים יצטמצמו ימי המילואים ל-43 (במקום 56) וירדו עד 33 ב-2050.
- אם 60% מהגברים החרדים ישתלבו בשירות ירדו ימי המילואים ל-37 ב-2025 ועד 23 ב-2050.
- בהשתלבות חרדים מלאה, ישרת איש מילואים בשנת 2025, 28 ימים (במקום 56 – חסכון של 28 ימים – חצי מימי המילואים), והם יצטמצמו עד ל-11 ימים בשנת 2050.

תרשים 6
ימי מילואים למילואימניק הבודד בתרחישי גיוס חרדים ותרחישי ביקוש לימי מילואים

- אם ישתלבו חרדים במערך הסדיר ובמערך המילואים, תרד מאוד גם העלות למשק בכל שנה, עד חיסכון של יותר מ-10 מיליארד ש"ח בשנת 2050 בהשתלבות מלאה של חרדים.
- בתרחיש מיצוי מלא, במצב של השתלבות מקסימלית של החרדים, כמו אחיהם באוכלוסיות המשרתות, יהיה החיסכון 4.6 מיליארד ש"ח כבר ב-2025 ויגיע ל-10.3 מיליארד ש"ח בשנת 2050.

<<< [למחקר המלא ולמחשבוני ימי מילואים](#)